

Загальносвітовий контекст освіти

Підготовка майбутнього вчителя інформатики в Польщі та Україні: порівняльний аналіз

Олександр КУЧАЙ,

викладач кафедри соціальної педагогіки, дошкільної та початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Компетентнісно орієнтований підхід до формування змісту освіти не є новим для шкіл зарубіжжя, однак і нині породжує безліч дискусій як на міжнародному, так і національному рівнях. Європейські вчені вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок, спрямоване на розвиток професійної компетенції, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності оперативно реагувати на вимоги часу. Саме тому важливо усвідомити сутність поняття компетенції, зрозуміти, які саме компетенції потрібно сформуувати у вчителя для досягнення поставлених цілей.

Результати багаторічної роботи експертів країн Європейського Союзу свідчать, що для кожної країни корисно порівнювати міжнародний і національний досвід розвитку освітньої системи [1, с. 66]. Останнім часом і в Україні стало можливим вивчення досвіду зарубіжних країн та впровадження прогресивних ідей у навчальний процес. Проте повне запозичення будь-яких освітніх систем інших країн не завжди продуктивне; національні моделі освіти мають будуватися відповідно до національних традицій, потреб та особливостей.

З цього погляду є корисним здійснення порівняльного аналізу систем підготовки вчителів у Польщі та Україні. Науковці обох країн вивчають стан і перспективи підготовки педагогів для навчальних закладів різних рівнів. Узагальнюючи їхні дослідження, вкажемо на кілька головних тенденцій, характерних для змін систем педагогічної освіти зазначених країн. Зокрема, розглянемо їхні спільні риси та відмінності.

Однією з переваг освітньої системи Польщі є висока активність освітян у період, що передував суспільним та економічним реформам. Рішення уряду про діяльність незалежних профспілок сприяло утворенню «Вчительської Солідарності» – Національної координаційної комісії з освіти й виховання у складі профспілки «Солідарність» (жовтень 1980 р.). Вона стала центром об'єднання однодумців, створення проектів принципів нових планів і програм для навчальних закладів усіх рівнів,

концепцій виховання, статутів та інших регуляційних документів для середніх і вищих шкіл. Така діяльність вплинула й на окремі рішення керівників освіти Польщі (розширення автономії закладів і вчителів, дозвіл на створення авторських класів тощо), і навіть у роки запровадження воєнного стану і заборони «Солідарності» вона не була призупинена. Перемога її представників на виборах стала поштовхом до радикальних реформ системи освіти в Польщі [2, с. 4].

У 90-х роках минулого століття системи підготовки педагогів і в Польщі, і в Україні зазнали істотних змін. В обох країнах основу системи підготовки вчителів становили й нині становлять вищі спеціалізовані заклади, а не класичні університети. У Польщі це вищі педагогічні школи (14 закладів), в яких у 1995/96 навчальному році навчалися 92 900 студентів із 127 560 осіб, які здобували освіту на педагогічних відділеннях вищих шкіл усіх типів. В Україні таку роль відіграють педагогічні університети й інститути, які випускають понад 3/4 осіб з вищою педагогічною освітою. Хоч класичні університети готують невеликий відсоток осіб з правом викладання у школах, їх випускники у Польщі та Україні можуть стати керівниками шкіл та іншими адміністраторами високого рангу. За роки реформ відмінності між системами підготовки вчителів у Польщі й Україні помітно зросли. Польські реформатори ліквідували всі неперспективні чи непрестижні типи професійно-педагогічних закладів –

педагогічні училища різного виду, технікуми та ін., які належали до системи вищої освіти, а доступ до них був можливий лише на основі атестата про повну загальну середню освіту. Створення вчительських колегій (у 1995/96 навчальному році їх діяло 87) і введення трирічних програм підготовки ліценціатів у педагогічних закладах старого типу перетворило систему підготовки педагогів у Польщі на двоступеневу (ліценціат і магістр – 3 і 5 років денного навчання відповідно). Це істотно наблизило структуру системи підготовки педагогів до європейських стандартів, хоча польський диплом ліценціата вважається менш якісним за диплом бакалавра у високорозвинутих європейських країнах [3, с. 121].

Варто зазначити, що останнім часом як у Польщі, так і в Україні з'являється дедалі більше приватних ВНЗ, що спричиняє конкурентну боротьбу за якість навчання та формування високої професійної компетенції. Більшість навчальних закладів Польщі й України успіх у навчанні студентів пов'язує з індивідуалізацією навчально-виховного процесу, дотриманням основних засад і нормативів міністерств освіти Польщі та України.

На думку М.Вачевського, світовий досвід показує, що будь-які спроби забезпечити якісний навчально-виховний процес у ВНЗ без розвитку інтелектуальної власності, наукових досліджень, формування професійної компетенції приречені на поразку, бо обмежують творчі можливості як викладачів, так і студентів, що призводить до застою в розвитку науки і освіти [4, с. 108].

Нині комп'ютеризація навчального процесу розглядається як один з найбільш перспективних напрямів підвищення якості освіти вищих навчальних закладів України. Цій проблемі приділяється значна увага як на рівні центральних органів управління освітою, так і на рівні самих ВНЗ. Проте масштабна комп'ютеризація навчального процесу у ВНЗ – складна проблема, яка потребує тривалої цілеспрямованої роботи й постійної уваги [5, с. 158].

Як зазначають Н.Бібік, І.Єрмаков, О.Овчарук, українська освіта тільки починає оперувати поняттям компетентності в тому розумінні, яке пропонують європейські країни. І хоча в проектах освітніх стандартів здійснюються спроби головною метою освітніх галузей поставити набуття учнями компетентностей, нині ще немає системного і взаємоузгодженого підходу до систематизації понять компетентності та ключових життєвих компетентностей, визначення й трактування цих понять стало предметом дискусій як у наукових колах, так і в педагогічному середовищі [6, с. 103].

На думку Р.Кочевого, студентам подобається, що викладач розуміється на комп'ютерних, особливо мережевих, технологіях. Сучасна молода людина, а студент тим паче, проводить багато часу в Інтернет-мережі. Нині це модно і престижно [7, с. 272].

С.Абасова наголошує на необхідності забезпечення своєчасної підготовки й перепідготовки

фахівців різного профілю (зокрема педагогів) щодо ефективного використання вітчизняних і зарубіжних електронних ресурсів за допомогою сучасних інформаційних технологій [8, с. 84].

Як зазначають учені, в Україні у 2007 р. лише окреслилися напрями поліпшення якості підготовки фахівця за допомогою інформатизації навчання (перепідготовка науково-педагогічних працівників за програмами «Інноваційні інформаційні технології навчання», «Створення методичного і організаційного забезпечення самостійної роботи студентів», «Проектування навчальної діяльності студентів»; підвищення рівня підготовки майбутніх учителів завдяки удосконаленню технологій навчання та активного впровадження в навчальний процес інформаційних і телекомунікаційних засобів). У Польщі в 2000 р. було прийнято програму, відповідно до якої основне завдання вчителя – навчитися ефективно користуватися інформаційними технологіями. Вже в 90-х роках, незважаючи на матеріальні труднощі, майже кожна середня школа в Польщі мала хоча б один комп'ютерний клас.

Взагалі, Польща дбає про освіченість своїх громадян. Перші загальні підсумки змін системи вищої освіти Польщі за час демократичних реформ свідчать, що з 1990/1991 по 1996/1997 навчальні роки кількість вищих закладів освіти в Польщі зросла з 112 до 213 [9, с. 25].

Отримавши диплом ліценціата в Польщі, випускники можуть продовжити навчання за програмою магістра, яка надає вищий рівень професійної компетенції. На відміну від диплома ліценціата, який сприймається як проміжний документ, що має меншу цінність, магістерський диплом визнається практикою і користується більшою популярністю серед студентів та на ринку праці [10, с. 108].

Співвідношення змісту проаналізованих понять «компетентність», «компетенція» в доробку вітчизняних учених та «компетенція» в працях польських науковців свідчить, що основний зміст, який характеризує ці поняття в працях вітчизняних учених, певною мірою закладено в поняття «компетенція» польських дослідників. Вони визначають найважливіші компетенції учителя інформатики в галузі педагогіки, психології, нових педагогічних, інформаційних та інтернет-технологій, а також у сфері користування ІКТ і застосування їх в освіті. Це необхідно врахувати й нашим освітянам, адже завдяки чітко визначеним компетенціям процес навчання стає ефективним, при цьому зростає самостійність та креативність особи.

У процесі підготовки вчителя інформатики в Польщі особлива увага приділяється розвитку рис новаторства, креативності, адже він має підготувати учня до відповідальних, свідомих і розумних дій в умовах технічного прогресу, швидкого розвитку техніки, інформаційних технологій, раціональної самоосвіти і технічного та інформаційного навчання.

Треба зазначити, що передумовою реформи системи освіти в Польщі стало використання інформаційних технологій не лише на заняттях з інформатики, але й у всьому освітньому просторі. Г.Кедровіч зазначає, що підвищення кваліфікації у сфері інформатики вчителів інших предметів – набагато складніша проблема, ніж підготовка вчителів інформатики. Проте її можна розв'язати, підвищуючи кваліфікацію вчителів у двох напрямках:

- підготовка вчителів до викладання інформаційних предметів;
- підготовка вчителів до використання інформаційних медіа як засобів ефективного викладання певних предметів [11, с. 122].

З огляду на це у 2000 р. в Радомському політехнічному університеті організовано післядипломне навчання для вчителів у сфері інформатики. Щоб поглибити знання у сфері інформаційних технологій, навчитися застосовувати їх у процесі викладання різних навчальних предметів, багато вчителів обирає післядипломне навчання в галузі інформаційних технологій.

У 1998 р. Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) були чітко визначені риси професіоналізму сучасного вчителя [13, с. 38]. Серед них: організаційні здібності; педагогічні вміння; креативність; оволодіння комп'ютерною технікою; відкритість; маневреність; гнучкість; співробітництво. Домінантною складовою серед них вважається оволодіння комп'ютерною технікою.

Розглядаючи питання стандартів професійних кваліфікацій у системі освіти Польщі та України, зазначимо, що це поняття з'явилося в названих країнах порівняно недавно для встановлення співвідношення між кваліфікаційними вимогами окремих рівнів професійних кваліфікацій та реалізацією процесу навчання в шкільній системі, адже стандарти містять загальний опис професійних завдань у контексті професії, які пов'язані з уміннями і кваліфікаціями. Стандарти стосуються кожного вчителя, велике значення у них надається інформаційним технологіям.

Аналіз наукових праць вітчизняних учених свідчить, що професійна компетентність передбачає постійне підвищення кваліфікації, пошук можливостей для найбільш повного розкриття себе в професії, самостійність, відповідальність, здатність до інноваційної діяльності [12, с. 32]. Отже, однією з основних особливостей цього поняття є його акмеологічний аспект. Професійна компетентність – це рівень здатності педагога кваліфіковано здійснювати професійне навчання та виховання, забезпечувати вимоги, встановлені стандартами освіти. Висока компетентність дає змогу ухвалювати творчі рішення, знаходити можливості вміло використовувати теоретичні знання й практичні вміння щодо ІКТ. Різні підходи вітчизняних учених до визначення професійної компетенції вчителя інформатики передбачають в основі її розуміння здатність застосовувати набуті знання, вміння й навички з ІКТ

у своїй професійній діяльності. Професійна компетенція – це коло повноважень педагога.

У Польщі підставою до набуття професійної компетенції вчителя інформатики є кваліфікація, яка визначає професійну придатність. Головним показником рівня кваліфікації педагога є його компетенції як стан адекватного виконання завдання. Професійні компетенції польські вчені розуміють як здатність до професійної діяльності відповідно до стандартів. Кваліфікаційні стандарти визначаються як норми вимог до умінь і позицій певної професії.

Отже, питання професійної компетенції є надзвичайно актуальним і для польської, і для української освітніх систем, оскільки на сьогодні це головний критерій, за яким оцінюється майбутній фахівець як на міжнародному, так і національному ринках праці і який, відповідно, має лежати в основі навчального процесу в закладах вищої освіти.

Література

1. *Пометун О.* Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О.Пометун // Рідна школа. – 2005. – №1. – С. 65–69.
2. *Корсак К.В.* Реформи освіти у Польщі та Україні: уроки і перспективи / К.В. Корсак // Освіта і виховання в Польщі і Україні (XIX–XX ст.) : матеріали міжнародної науково-практичної конференції / упоряд. і заг. ред. Є.І. Коваленко. – Ніжин : НДПУ, 1998. – С. 3–6.
3. *Болюбаш Я.Я.* Системи підготовки вчителів в Україні і Польщі: порівняльний аналіз / Я.Я. Болюбаш, А.В. Василюк // Освіта і виховання в Польщі і Україні (XIX–XX ст.) : матеріали міжнародної науково-практичної конференції / упоряд. і заг. ред. Є.І. Коваленко. – Ніжин : НДПУ, 1998. – С. 118–125.
4. *Вачевський М.В.* Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції : моногр. – К. : Професіонал, 2005. – 264 с.
5. *Жаболенко М.В.* Інновації в області використання інформаційно-комунікаційних технологій в учебном процесі / М.В. Жаболенко, Н.О. Жданова // Стратегія інноваційного розвитку системи вищої освіти в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / гол. ред. С.В. Смерічевська. – Донецьк: Кальмиус, 2007. – С. 157–161.
6. *Компетентнісна* освіта: від теорії до практики / [Н.М. Бібік, І.Г. Єрмаков, О.В. Овчарук та ін.]. – К. : Плеяди, 2005. – 120 с. – (Відкритий урок. Основна школа. Вип. 3–4).
7. *Кочевой Р.А.* Информационные технологии в процессе обучения / Р.А. Кочевой // 36. доп. учасників V Всеукр. наук.-метод. конф. Впровадження нових інформаційних технологій навчання. – Запоріжжя : ЗДІА, 2005. – С. 270–274.
8. *Абасова С.Э.* Информатика и программная инженерия в образовании / С.Э. Абасова // Телекоммуникации и информатизация образования. – 2006. – №4. – С. 84–87.
9. *Василюк А.* Реформи освіти у сучасній Польщі / А.Василюк // Шлях освіти. – 1999. – №2. – С. 25–27.
10. *Вачевський М.В.* Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції : монографія / М.В. Вачевський. – К.: Професіонал, 2005. – 264 с.

11. Кедрович Г. Теория и практика использования компьютерных технологий в общеобразовательных и профессиональных учебных заведениях Польши / Гжегож Кедрович; пер. с пол. Г.А. Цисовской. – К.: Вища шк., 2001. – 355 с.
12. Уйсімбаєва Н. Вплив науково-дослідної діяльності на формування професійної компетентності студентів-економістів / Н.Уйсімбаєва // Рідна школа. – 2006. – №10. – С. 32–35.
13. *Education Policy Analysis*. – Paris: Centre for Educational Research and Innovation, 1998. – 84 p.

Анотації

Олександр КУЧАЙ

Підготовка майбутнього вчителя інформатики в Польщі та Україні: порівняльний аналіз

У статті аналізуються головні тенденції змін систем педагогічної освіти Польщі та України, розглянуто їх загальні риси та охарактеризовано відмінності.

Ключові слова: система педагогічної освіти, Україна, Польща, комп'ютеризація, компетентність, компетенція, вчитель інформатики, професіоналізм.

Александр КУЧАЙ

Подготовка будущего учителя информатики в Польше и Украине: сравнительный анализ

В статье анализируются главные тенденции изменений систем педагогического образования Польши и Украины, рассмотрены их общие черты и охарактеризованы отличия.

Ключевые слова: система педагогического образования, Украина, Польша, компьютеризация, компетентность, компетенция, учитель информатики, профессионализм.

Oleksandr KUCHAY

Preparation of the future teacher of computer science in Poland and Ukraine: the comparative analysis

The article is specified the main tendencies of changes of the systems of pedagogical education in Poland and Ukraine, considered their general lines and described differences.

Keywords: system of pedagogical education, Ukraine, Poland, computerization, competence, the teacher of computer science, professionalism.

Основні функції тьютора у процесі дистанційного навчання іноземної мови студентів ВНЗ Великої Британії

Тетяна ГАРБУЗА,

аспірант Інституту педагогіки НАПН України

Освіта є однією з важливих галузей діяльності суспільства, від якої значною мірою залежить його прогрес. Саме тому окремі країни світу проголосили її найважливішим стратегічним напрямом свого соціально-економічного розвитку. Нині Україна прагне до інтеграції у світове співтовариство як в економічному, так і в політичному аспектах. А це потребує перебудови системи освіти як пріоритетної з погляду формування громадянина нового суспільства, модернізації змісту освіти і навчання на основі використання наукових підходів, впровадження новітніх технологій, узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Глобалізація як соціально-економічне явище зумовлює необхідність урахування трансформаційних освітніх процесів, які відбуваються у світі. Саме тому Болонська конвенція націлює на стандартизацію освітніх систем у країнах Європи. Суттєвим джерелом формування стратегії такого реформування є вивчення зарубіжного досвіду, ґрунтовний аналіз та глибоке осмислення якого сприяє виявленню су-

часних тенденцій розвитку і впровадження нових форм організації навчання, надання освітніх послуг на засадах трансформації позитивних ідей цього досвіду в систему освіти України.

Нині розвиток технологічних засобів телекомунікацій і зв'язку, масове поширення та використання мультимедійних комп'ютерних програм створює об'єктивні передумови для вдосконалення освітніх